

10 jaar ondersteuning Culturele Samenwerking

Projectoproepen 2015 – 2025: een evaluatie

Context

Sinds 2012 is er een Cultureel Samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse en Franse Gemeenschap. Dit akkoord heeft een belangrijke symbolische betekenis en beantwoordt tegelijkertijd aan reële operationele en praktische behoeften van de culturele sector. Het akkoord biedt een kader voor politiek en administratief overleg en voor samenwerkingsinitiatieven in de cultuursector tussen de beide gemeenschappen.

In 2015 werd een projectoproep in het leven geroepen om **taalgrensoverschrijdende culturele samenwerking en kruisbestuiving in de cultuursector te stimuleren**. Culturele actoren uit beide gemeenschappen kunnen een gezamenlijk project indienen op basis van een oproep. De projecten hebben in de periode 2016-2025 zeer veel culturele actoren samengebracht en waardevolle resultaten opgeleverd.

Sinds 2016 zijn de projectoproep en de culturele samenwerkingsprojecten regelmatig geëvalueerd, zowel door beide administraties als binnen het samenwerkingsplatform Vlaamse Gemeenschap – Franse Gemeenschap. Vanaf de oproep 2021-22 konden ook culturele actoren bij de eindrapportering van hun samenwerkingsprojecten de oproep evalueren en suggesties aandragen voor verbeteringen en voor toekomstige samenwerking.

In deze nota blikken we terug op 10 jaren projectoproep (2016-2025), de resultaten ervan en de ontwikkelingen hierin. We gaan in op zowel het reglementaire kader als de cijfermatige en inhoudelijke aspecten.

In juni 2025 liep er een online kwalitatieve bevraging over samenwerkingen in de culturele sector onder de begunstigden van de voorbije vijf oproepen en de culturele sector in het algemeen. Deze enquête legde vooral nadruk op **toekomstige instrumenten ter ondersteuning van culturele samenwerking tussen de gemeenschappen**, maar nam ook een aantal aspecten van de projectoproep 2016-2025 mee. Voor een diepgaander inzicht in deze kwestie verwijzen we naar de synthese van de resultaten van deze enquête.

Het reglementaire en budgettaire kader

De projectoproepen ondersteunen culturele projecten of evenementen, georganiseerd in een samenwerking tussen culturele actoren uit de beide gemeenschappen door middel van projectsubsidies. De ondersteuning wordt gezamenlijk toegekend door de Ministers van Cultuur van de twee gemeenschappen, op voorstel van het Samenwerkingsplatform.

Tussen 2016 en 2025 werd het reglement regelmatig bijgesteld op basis van de noden en de actualiteit (denk aan het mogelijk maken van digitale spreading tijdens de covid-pandemie) en de verschillende evaluaties.

In het algemeen was het **doel** van de projectoproep:

- duurzame samenwerking stimuleren tussen culturele actoren uit de twee gemeenschappen;
- spreiding in de twee gemeenschappen aanmoedigen van een gezamenlijk cultureel aanbod, culturele projecten of evenementen die door deze actoren samen worden ontwikkeld;
- participatie, uitwisseling, bereik en mobiliteit van het publiek vergroten in de twee gemeenschappen.

Sinds de oproep 2021-22 zijn de **evaluatiecriteria** voor subsidieaanvragen op de volgende manier geformuleerd:

- kwaliteit en het innovatieve karakter van de projecten;
- kwaliteit van het partnerschap in termen van uitwisselingen, ontmoeting, delen van kennis en middelen, methodologie;
- prominente plaats van de culturele samenwerking en uitwisseling tussen de twee gemeenschappen;
- de spreiding van het project (fysiek en/of digitaal) in de twee gemeenschappen;
- technische en financiële haalbaarheid van het project, het vermogen van de projecttrekkers om het project goed te beheren.

De projecten werden geëvalueerd door het samenwerkingsplatform, dat is opgericht binnen het Culturele Samenwerkingsakkoord en dat bestaat uit vertegenwoordigers van de ministers van Cultuur, de administraties en experts uit de culturele sector van de twee gemeenschappen. Bij de **selectie** hield het platform rekening met de beoordelingscriteria en welke projecten hieraan het beste voldeden, met de grenzen van het beschikbare budget en met een evenwichtige verdeling van de projecten, zowel geografisch als sectoraal.

De oproepen wilden vooral nieuwe projecten faciliteren en impulsen geven aan nieuwe of bestaande samenwerkingen. Bestaande samenwerkingen kwamen in aanmerking als er extra waarde werd toegevoegd of als er een nieuwe ontwikkeling in de samenwerking kon worden aangetoond.

Op vraag van de sector is de mogelijke duur en timing van de samenwerkingsprojecten verschillende keren aangepast. Waar de projectperiode voor de projectoproepen 2016 tot en met 2019 in een kalenderjaar viel, werd vanaf de oproep 2020-21 de projectperiode aangepast naar het culturele seizoen. Vanaf de projectoproep 2022-23 werd gewerkt met een projectperiode van 1 september tot en met 31 augustus, en voor de projectoproep 2024-25 werd deze bovendien met 4 maanden verlengd tot en met 31 december.

Qua **doelgroep** richtten de oproepen zich tot actoren uit de twee gemeenschappen die actief zijn in de culturele sector in de ruime zin. De culturele actoren kunnen natuurlijke personen of organisaties zijn die over een rechtspersoonlijkheid beschikken, ongeacht of ze door een overheid gesubsidieerd of erkend zijn. Het project is een culturele of artistieke activiteit die wordt ontwikkeld door ten minste twee partners, één uit elke gemeenschap. Ongeacht het aantal partners dat bij het project betrokken is, moet voor elk project één trekker per gemeenschap worden aangewezen. In België gevestigde internationale organisaties en netwerken kunnen partner zijn van een project, maar geen projecttrekker.

Voor de projectoproep 2019 (5 jaar samenwerkingsakkoord) werd in de beoordeling een **bijzondere aandacht** gegeven aan kunst- en cultuurprojecten voor kinderen en jongeren, voor de oproep 2024-25 aan projecten met innovatieve digitale dimensies. In beide gevallen bleef de oproep echter open staan voor alle soorten projecten in alle artistieke disciplines en culturele sectoren.

Aanvullend aan de oproepen, werd tussen 2015 en 2019 elk jaar een grotere, bestaande of nieuw samenwerking ondersteund als een **'speerpuntproject'**, met een duurzaam effect dat op exemplarische manier een **voortrekkersrol** kon spelen in taalgrensoverschrijdende, culturele samenwerking;

- een educatief multimediaal kunstenproject (initiatief van Flagey i.s.m. scholen van de twee gemeenschappen), bij de lancering van de uitvoering van het samenwerkingsakkoord in 2015;
- het festival 'We Are Next' (ontwikkeling van de grensoverschrijdende Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai vanuit burgers) in 2016;
- Music Fund (samenwerking tussen de opleidingen instrumentenherstel in de twee gemeenschappen en ondersteuning van instrumentinzamelingen en artistieke projecten) in 2017
- museumPASSmusées (ontwikkeling van de museumpas) in 2018 en
- het netwerk Assitej Belgium (podiumkunsten voor kinderen en jongeren) in 2019.

Elk van deze projecten waren sterke projecten met een duurzaam effect maar de coherentie met de projectoproep bleek moeilijk te vinden. Daarom werd beslist om vanaf 2020 volledig te concentreren op de projectoproepen.

Op **budgettair** vlak voorzagen de twee gemeenschappen elk een gelijke bijdrage voor de oproep. Tussen 2016 en 2025 is het totale budget voor de elk projectoproep gestegen van € 155.000 naar € 300.000. Dit is een belangrijke stijging, al zijn de middelen nog steeds beperkt.

Cijfers en tendensen

Aantal aanvragen

Tussen 2016 en 2024 werden 448 projecten ingediend, waarvan er in totaal 152 projecten werden geselecteerd en ondersteund. Dat is 1 op de 3 projecten. De piek in aanvragen lag in het eerste jaar van de projectoproep (94 aanvragen in 2016), in de jaren daarna was het gemiddelde aantal aanvragen 50 per oproep.

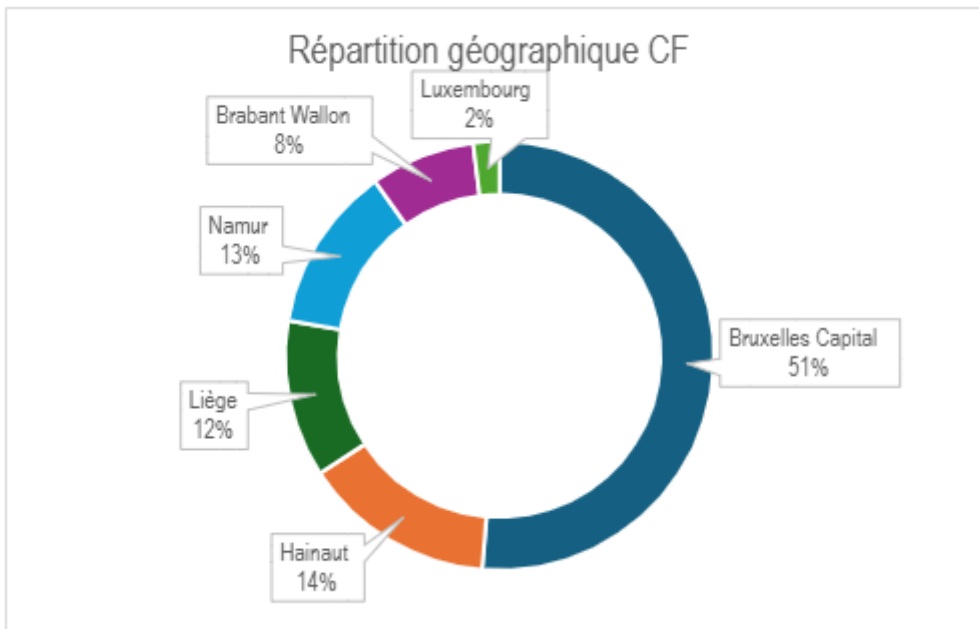
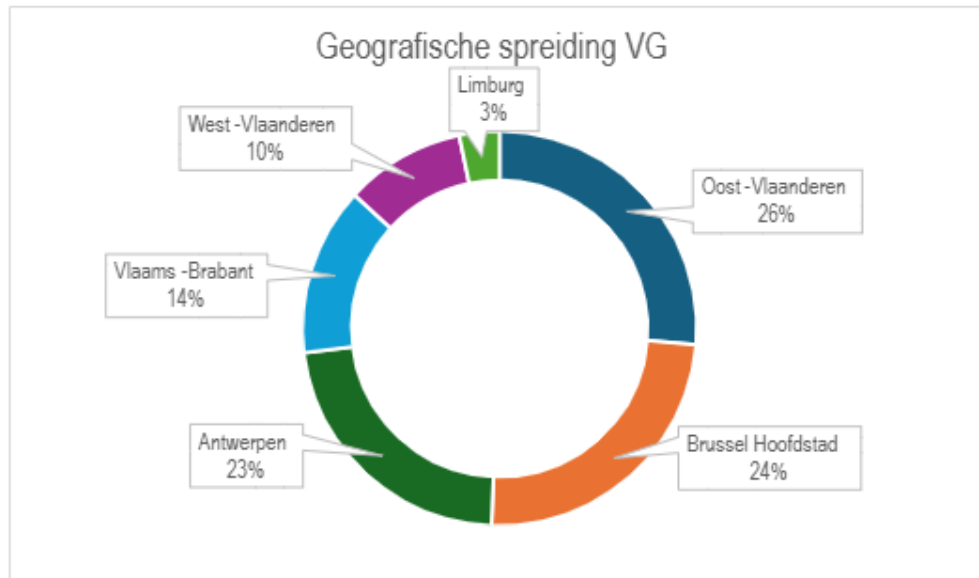
In de jaren met een thematische focus (2019 en 2024) zien we een daling in het aantal aanvragen en dus ook een hoger selectieratio. Het laagste aantal aanvragen lag in 2024 (31).

Sinds de oproep 2020-21 worden evaluatiecriteria gehanteerd die meer inzetten op de kwaliteit van de projecten en partnerschappen. Daardoor is een duidelijke toename te zien in de kwaliteit en diversiteit van de ingediende aanvragen.

Jaar	Aantal ingediende projecten	Aantal indienende organisaties	Aantal geselecteerde projecten	Selectiepercentage	Totaal toegekend bedrag
2016	94	188	21	22%	155,000 €
2017	54	108	18	33%	160,000 €
2018	46	92	22	48%	160,000 €
2019	33	66	21	64%	180,000 €
2020/21	45	90	16	36%	180,000 €
2021/21	48	96	13	27%	200,000 €
2022/23	49	98	14	29%	200,000 €
2023/24	48	96	11	23%	200,000 €
2024/25	31	62	16	52%	300,000 €

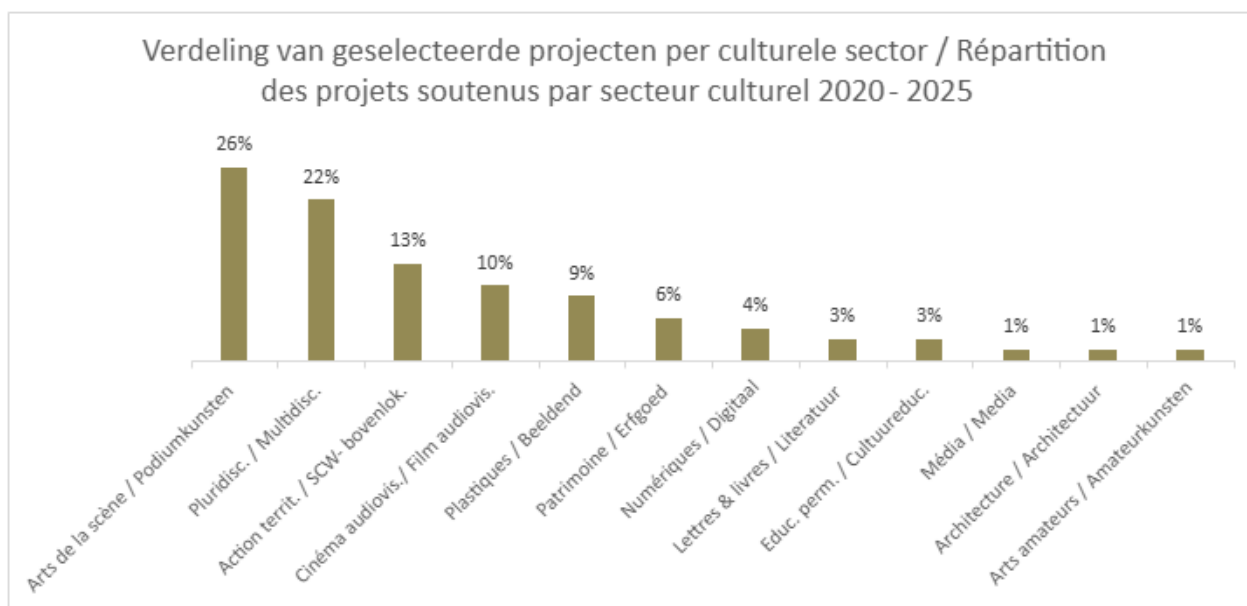
Geografische spreiding

Wat de geografische spreiding betreft, blijft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - dat het grootste aantal culturele actoren verenigt en waar de twee gemeenschappen naast elkaar bestaan - logischerwijze het gewest van waaruit het grootste aantal projecten vertrekt (met 51% van de projecttrekkers in de Franse Gemeenschap, 24% van de projecttrekkers in de Vlaamse Gemeenschap). In de Vlaamse Gemeenschap gaat de provincie Oost-Vlaanderen (26%) aan kop en neemt de provincie Antwerpen de derde positie in (22%). In de Franse Gemeenschap zijn zijn positie twee en drie voor resp. de provincies Henegouwen en Luik.

Spreiding per sector

Alle oproepen stonden open voor de brede kunst- en cultuursector. Dat verzekerde een brede diversiteit aan projecten en sectoren. In de periode 2020-2025 gaan podiumkunsten op kop, gevolgd door multidisciplinaire projecten en sociaal-cultureel werk/bovenlokale projecten.

Type organisaties

De projectoproepen stonden open voor alle soorten culturele actoren uit beide gemeenschappen. De profielen van de projecttrekkers waren dan ook zeer divers en heterogeen, gaande van onafhankelijke kunstenaars tot grote culturele instellingen, lokale overheden en netwerken

Vormen van samenwerking en projecten

Uit de reeks ondersteunde projecten valt op te maken dat de samenwerking tussen de twee gemeenschappen allerlei vormen kan aannemen: creatie en productie, met of zonder publieke presentatiemomenten, conferenties, ontwikkeling van netwerken, colloquia, kunsteducatieve praktijken, buurtprojecten, intergenerationele projecten, interdisciplinair werken, onderzoeksprojecten, ontwikkelen en verspreiden van publicaties, nieuwsbrieven, video's, podcasts, websites en online documentatie, organiseren van festivals, tentoonstellingen, workshops, ...

Subsidiebedragen

In de periode 2016-2019 waren er forfaitaire subsidies van ofwel € 5.000 ofwel € 10.000 per project. Vanaf 2020 werd dit principe losgelaten en konden organisaties zelf het gevraagde bedrag bepalen, met een max. van € 20.000.

Het bedrag werd toegekend als stimulan en kon niet alle projectkosten dekken. Culturele actoren moesten zelf op zoek gaan naar financiering uit andere bron. In de periode 2016-2019 werd een financiering uit andere bron van minstens 50% gevraagd. Vanaf 2020 was dit minstens 40%.

Uit de resultaten van de evaluaties blijkt dat de tussenkomst (max. € 20.000) vaak toereikend is voor kleine en middelgrote projecten, en voor eerste verkennende samenwerkingsverbanden. De subsidie is echter ontoereikend voor ambitieuze projecten, projecten die een grondige structurering vereisen, veel partners betrekken of voor langdurige samenwerkingsprojecten.

Zoals eerder aangegeven is het budget voor de culturele samenwerking in de loop van de tien jaar gestegen, maar blijft het totale bedrag vrij beperkt. Daarom is de veelgehoorde conclusie van culturele actoren dat de overheden moeten blijven investeren en meer moeten investeren in de financiële ondersteuning van dergelijke initiatieven.

Communicatie en promotie

De projectoproepen zijn systematisch op de volgende manieren onder de aandacht gebracht:

- publicatie op specifieke tweetalige website over het samenwerkingsakkoord tussen de twee gemeenschappen: www.cultuurculture.be ;
- verspreiding via de websites, nieuwsbrieven en sociale media van de twee administraties cultuur en
- verspreiding in de nieuwsbrieven van de bovenbouworganisaties en andere representatieve organisaties van de culturele sector.

Bovendien werden er informatiesessies georganiseerd in samenwerking met Kunstenpunt, Cultuurloket en de Dienst Beeldende Kunsten van de Administration générale de la Culture om de projectoproepen beter bekend te maken.

De resultaten van de projectoproep werden steeds op de gemeenschappelijke website gepubliceerd, evenals enige nieuwsberichten over de culturele samenwerking (als 'spotlight').

Over het algemeen kunnen we stellen dat de promotie van samenwerkingsprojecten (al dan niet ondersteund door de oproepen) en de promotie van culturele actoren en projecten van de ene Gemeenschap bij de andere Gemeenschap een weinig ontgonnen gebied is geweest. De departementen cultuur beschikken niet over voldoende mankracht om promotiecampagnes te voeren of om culturele actoren te sensibiliseren over de mogelijkheden van culturele samenwerking met de andere gemeenschap. De agentschappen in de Franse Gemeenschap en de bovenbouworganisaties in de Vlaamse Gemeenschap richten zich met name op internationale samenwerking en veel minder op intra-Belgische samenwerking en de promotie hiervan. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst.

Inhoudelijke elementen

Wat levert de culturele samenwerking tussen de gemeenschappen op voor de artistieke praktijk?

Uit de evaluaties van de projecthouders blijkt dat de samenwerkingsprojecten tussen de gemeenschappen op verschillende manieren een grote meerwaarde hebben: ze leiden tot nieuwe ontmoetingen (formeel en informeel), een groter netwerk en versterkte onderlinge banden. Makers leren ook elkaars infrastructuren en talenten (beter) kennen. Men neemt bijv. deel aan elkaars activiteiten, gaat bij elkaar op bezoek of organiseert ontmoetingen of een uitwisseling. Regelmatig ontstaan er daardoor structurele en duurzame partnerschappen waarbij het project of de samenwerking wordt voortgezet, evt. met een nieuw thema.

De deelnemers aan samenwerkingsprojecten geven bovendien aan dat de uitwisseling van perspectieven, kennis en expertise hun artistieke en professionele praktijken verrijkt en verdiept. Door de samenwerking zijn er broedplaatsen ontstaan voor creatie. Culturele

actoren zien ook een grote meerwaarde in de mogelijkheid om te experimenteren met nieuwe invalshoeken en om nieuwe methodieken te ontwikkelen.

Een ander aspect van dit soort samenwerking is dat dit de speelkansen, het bereik en de zichtbaarheid van kunstenaars in beide gemeenschappen vergroot en daarmee bijdraagt tot een duurzamere artistieke loopbaan.

Tenslotte geven actoren aan dat de samenwerking de interculturele dialoog, een diverser publieksbereik, wederzijds begrip en sociale cohesie heeft gestimuleerd.

Nieuwe samenwerkingen stimuleren en samenwerking verduurzamen (met een meerjarig perspectief)

In principe beoogt de projectoproep vooral het stimuleren van nieuwe samenwerkingen. Waar het gaat om bestaande samenwerkingen moet het project en/of het partnerschap blijk geven van een belangrijke ontwikkeling om opnieuw in aanmerking te kunnen komen voor een subsidie.

Bij de uitvoering van de projectoproepen ontstond al snel een spanningsveld tussen de doelstellingen van (duurzame) partnerschappen, zoals geformuleerd door de overheden, en het feit dat een projectoproep geen instrument kan zijn voor structurele ondersteuning. Met andere woorden: hoe kan men met een dergelijke projectoproep toch de duurzaamheid bevorderen? Dat blijkt in de praktijk moeilijk.

Eenzijds is voor kleine en middelgrote structuren een dergelijke duurzame samenwerking vaak niet haalbaar zonder extra middelen. Elke taalgrensoverschrijdende samenwerking brengt immers een aantal inherente kosten met zich mee, die niet of minder bestaan bij een samenwerking binnen het eigen taalgebied: vertaalkosten, verplaatsingskosten, hogere tijdsinvestering, etc. Anderzijds is voor middelgrote of grote organisaties de samenwerking geen 'valorisatiecriterium' voor hun algemene werking of werkingssubsidies.

Het kader van het samenwerkingsakkoord stelt de overheden in staat om gezamenlijk specifieke initiatieven en partnerschappen te ondersteunen -of zelf te ontwikkelen- met name door middel van subsidies die elke gemeenschap aan de culturele speler van de eigen gemeenschap toekent, maar verleent de gemeenschappen echter geen nieuwe bevoegdheden op het gebied van bicommunautaire actoren. Het akkoord creëert evenmin een adequaat regelgevend (of budgettair) kader om een sector structureel te ondersteunen.

In de suggesties in de evaluatieformulieren geven culturele actoren regelmatig aan dat ze vragende partij zijn voor een ondersteuning die een samenwerking bestendigt of verbreedt. Een langere duur van de projecten en van de ondersteuning (bijv. een ondersteuning van een meerjarig project van twee jaar) zou een duurzamer of structureler effect kunnen hebben.

Bereik van een publiek over de taalgrens

Een van de doelstellingen van de projectoproep is om het eigen culturele aanbod beter bekend te maken bij het publiek van de andere gemeenschap. Uit de evaluaties blijkt dat de samenwerkingsprojecten hieraan een goede bijdrage leveren. Artistiek werk en diverse kunstvormen krijgen meer zichtbaarheid, het publieksbereik wordt groter en de spreiding van het publiek wordt breder.

Andere suggesties en aandachtspunten

Bij de evaluatie van samenwerkingsprojecten is sinds de oproep 2021-22 naar suggesties ter verbetering van de oproep gevraagd. Culturele actoren geven allerlei suggesties mee. Zo

reiken ze ideeën aan voor mogelijke andere vormen van steun van culturele samenwerking. In dit verband noemen ze o.a. het organiseren van netwerkbijeenkomsten of culturele uitwisselingsprogramma's, het bevorderen van samenwerking in internationale programma's, het aanmoedigen van intra-Belgische verplaatsingen, of het uitbreiden van de samenwerkingen naar andere sectoren, zoals toerisme en jeugd. Het beter bekend maken van de oproep wordt regelmatig genoemd als aandachtspunt. Men geeft ook aan dat het bevorderen van culturele samenwerking een proces is dat geduld en inzet vereist.

In de synthese van de enquêteresultaten geven we een uitgebreid overzicht van de andere suggesties en aandachtspunten die in de enquête naar voren kwamen.